

GOLF TURİZMİNİN PLANLANMASI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNE İLİŞKİN BİR ALAN YAZIN TARAMASI (A LITERATURE REVIEW ON THE PLANNING AND SUSTAINABILITY OF GOLF TOURISM)

Soner ÖZDEMİR^{1*} (orcid.org/ 0000-0002-7527-5581)

¹Akdeniz Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Antrenörlük Eğitimi Bölümü, Antalya, Türkiye

Özet

Bu çalışmada dünyada ve Türkiye’de golf turizmi, planlanması ve sürdürülebilirlik ile ilgili bakış açıları kapsamlı bir alan yazın taraması yapılarak ele alınmakta ve golf turizmi ile sürdürülebilirlik ilişkisinin turizm bölgelerine olan etkileri ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Bu noktada golf turizminin gelişimine, ekonomi, çevre ve yerel halkın yaşam kalitesi üzerine olan etkilerine dikkat çekilmiştir. İncelenen çalışmalardan elde edilen bilgiler ışığında golf turizmi, planlanması ve sürdürülebilirlik için gerekli olan çevresel hassasiyetin, sistematik planlamanın, yönetim kademelerinin sürece olan etkilerinin, gelişim sürecine katılan yerel halk gibi paydaşlar arasındaki iletişimin yapıcı olması golf turizmini, sürdürülebilirliğini ve gerekli sistemin işleyişini pozitif yönde etkilediği anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Golf, Golf Turizmi, Golf Planlaması, Sürdürülebilirlik

Abstract

In this study, perspectives on golf tourism, planning and sustainability in the world and in Türkiye are discussed through a comprehensive literature review and the effects of the relationship between golf tourism and sustainability on tourism regions are tried to be revealed. At this point, attention is drawn to the development of golf tourism and its impact on the economy, the environment and the quality of life of the local people. In summary; It is understood that the environmental sensitivity, systematic planning, the effects of management levels on the process, and the constructive communication between stakeholders such as local people participating in the development process, which are necessary for golf tourism, planning and sustainability, positively affect golf tourism, its sustainability and the functioning of the necessary system.

Keywords: Golf, Golf Tourism, Golf Planning, Sustainability

Giriş

Golf turizmi ülkelerin ekonomik dengesine etki eden turizm endüstrisi içinde kritik bir yere sahiptir. Golf bir spor branşı olması ve turizm sektöründe önemli bir çeşitlilik oluşturmasından dolayı spor turizmi çatısı altında değerlendirilebilir. Spor turizminin faaliyet kapsamı oldukça geniş ve etkilidir (Van Rheenen, Cernaianu ve Sobry, 2017). Bireylerin spora dahil olma ve gözlemci sıfatıyla bir yerden başka bir yere gitmesi oldukça eski bir durumdur. Antik dönemdeki Olimpiyat Oyunları buna en güzel örneklerdendir (Norman ve Cusack, 2017). Geçmişi oldukça eski olan spor turizmi gün geçtikçe daha da ilgi görmekte ve golf turizmi de bunda önemli bir rol almaktadır. Bu bakımdan ülkeler ve turizm destinasyonları golf turizminin potansiyelinin farkına varmakta ve bu konudaki girişimlerini arttırmaktadırlar (Markwick, 2000).

II. Dünya Savaşı’nın sonrasında golf sporuna olan ilginin artması, kişilerin gelir düzeylerindeki ve sahip oldukları boş zaman düzeylerindeki artış ve ulaşımının kolaylaşması ile golf turizminin gelişmesi paralellik göstermektedir. Nitekim günümüzde ABD genelinde golften 101,7 milyar dolar gelir sağlanmaktadır (Golf Impact Report, 2023). Golfün sağladığı ekonomik fırsatlar neticesinde ortaya çıkan tamamlayıcı sektörlerde ise daha geniş ölçekte ekonomik katkılara yol açmaktadır (Kimmm, 2010). Golf faaliyeti milyonlarca insanın golf etkinliği için seyahat etmesini, alışveriş yapmasını ve gayrimenkul almasını teşvik etmektedir. Golf endüstrisinin dolaylı etkileri (124,9 milyar dolar ekonomik değer) doğrudan etkilerinden daha fazladır. Böylelikle şu anda sadece ABD’de golf toplamda 226,5 milyar dolarlık bir değere ulaşmış ve 1,65 milyon

* Sorumlu yazar: sozdemir@akdeniz.edu.tr

DOI: 10.33083/joghat.2024.395

kişiyeye de çalışma imkânı vermektedir (Golf Impact Report, 2023). Rekreatif bir faaliyet olarak gerçekleştirilebilen golf aynı zamanda profesyonel düzeyde yapılan turnuvalarda milyonlarca izleyici için çekicilik unsuru haline gelebilmektedir. Bu ilginin zamanla artmasını sağlayan sebeplerden birisi de golf sporunun 2016 yılında Brezilya’da yapılan Olimpiyatlara dahil edilmesidir (Olympic News, 2016).

Golfün gerçekleştirildiği sahaların kurulma amacı ya da ortaya çıkış felsefesi halka açık rekreatif etkinlik alanları oluşturmak olup bu alanlar genellikle kamu destekli olmakla birlikte özel sektör kuruluşları tarafından da kurulmuştur (Holt, 1998). Golf turizminin ekonomik ve sosyal getirilerinin yüksek olması son yıllarda özel sektör ve devlet yatırımlarının turizm alanında artması, yerel turizm karar vericilerinin yanı sıra golf turizmine olan ilgi “Journal of Sport Tourism” gibi akademik dergiler ve kaynaklarda da artmaya başlamıştır (Standeven ve De Knopp, 1999; Hudson, 2012; Weed ve Bull, 2012; Higham, 2005; Gibson, 2017). Bu çalışmaların çoğunda spor için seyahat kavramına oldukça yoğun yer verilmiştir (Getz ve Andersson, 2020; Kaplanidou, Fleshman ve Cho, 2023; Yu, 2010; Choi, Kim ve Leopkey, 2019). Spor turizmi ayrıca bireyin bulunduğu destinasyondan daha uzaktaki bir yere eğlence ve rekabet içeren spor faaliyetlerine katılmak veya izlemek amacıyla spor cazibe merkezlerinde zaman harcama süreci olarak da değerlendirilebilir (Hinch ve Higham, 2001). Golf turizmi ise en sade tabirle golf sporuna katılmak, izlemek veya bu sporla ilişkili turistik destinasyonları ziyaret etmek için bulunulan konumdan daha uzak destinasyonlara yapılan seyahat olarak tanımlanabilir ve bu turizm türünü gerçekleştiren bireylerin amaçları tatil süresince golf oynamak, sahip oldukları mesleği gereği seyahatler sırasında rekreatif etkinlik ve golf dünyasında önemli turnuvaları izlemek veya golf ile ilgili destinasyonları ziyaret etmek şeklinde sıralanabilmektedir (Lim ve Patterson, 2008). Golf ayrıca yerleşim yerlerinin yakınında, bireylerin yaşadığı bölgelerde oynanan rekreatif etkinlik olarak da görülmektedir.

Golf turizminin iki ana bileşeni bulunmaktadır: izleyiciler ve aktif oynayan kişiler. Golf alanında yapılan araştırmalara bakıldığında ilk yapılan çalışmaların daha çok golf saha yönetimi, pazarlama ve bu spora olan katılımın desteklenmesi hakkında olduğu görülmektedir (Farrally vd., 2003; Kim ve Ritchie, 2010). Golf turistlerine odaklanarak yapılan bir çalışmada bu turistlerin seyahat etme ve golf oynama motivasyonlarına göre sadece golf oynayan, golf ve tatil amaçlı hareket eden ve başkalarının yanında destek amaçlı bulunan golfçüler olarak sınıflandırılmıştır (Brown ve Feito, 2020). Sadece golf oynayan golfçüler bu imkânı veren tatil paketlerine odaklanmaktadır. Golf ve tatil amaçlı hareket eden grup ise golf oynamanın yanı sıra tatil süresinde kendisine sunulan diğer rekreatif etkinliklere katılmaktadır. Başkalarının yanında destek amacıyla bulunan golfçüler ise golf sürecine bazen dahil olmaktadır. Bu alanda yapılan başka bir çalışmada da golf turistleri için benzer bir sınıflandırma yapılmış ve bunları kendini golfe adayan, sürece ilimli bakan ve ara sıra golf oynayanlar olarak ifade edilmiştir (Hennessey, Macdonald ve Maceachern, 2008). Bu ayrımlar golfe olan tutumlar, süreç içindeki harcama yaklaşımları ve bireysel davranışlara göre yapılmış ve önemli farklılıklar bulunmuştur. Golf turizmine dahil olan bireylerin motivasyonları ve davranışları hakkında ortaya konan bu sonuçlar golf turistlerini de içine alan spor turistlerinin davranışlarını anlamlandırmak ve açıklamak için rol teorisini kullanarak çalışma yapan Gibson ve Pennington-Gray’in (2005) araştırmasının genel sonuçlarını göstermektedir. Golfün rekreatif bir faaliyet, seyahat ve konaklama gerektiren sürecini golf turizmi olarak nitelendirirsek ve bu sürecin birçok ülkede yaygın bir şekilde yapıldığı golf tur operatörü, golf otel ve tesisleri, golf kulüpleri, havayolu şirketlerinden oluşan 90 ülkeden 2284 üyeye sahip Uluslararası Golf Turizmi İşletmecileri Birliği’nin (IAGTO) sağladığı istatistiklerde görülebilmektedir. Bu birliğe bağlı tur operatörleri yıllık 2,5 milyar avroluk gelir ile dünya çapındaki %90’lık golf tatil paketlerini yönetmektedirler. IAGTO hem Kuzey Amerika’da hem de Asya bölgesinde yıllık kongreler yürüterek golf turizm pazarının pozitif yönde ilerlemesine katkıda bulunmaktadır (IAGTO, 2023).

Golf tatili yapılacak destinasyonun seçimini etkileyen faktörlerin neler olduğu konusunda gömülü teori kullanılarak süreç anlamlandırılmaya çalışılmıştır (Humphreys, 2014). Humphreys (2014) tarafından yapılan bu çalışmada golf destinasyon seçimini etkileyen altı unsurun olduğu ifade edilmiştir. Bunlar yapılacak olan tatilin yapısı, gerçekleştirilecek olan seyahatin duygusal doyumu, yapılan toplam harcamalar, ortada bulunan olanaklar ve golf tatili ile ilgili tesisler, golf oynanacak sahaların karakteristik yapısı ve destinasyonun bilinirliği olarak ifade edilmektedir. Bir golf turizm bölgesi için daha fazla golf turisti çekmek büyük önem arz ederken bölgede zaman harcayan ziyaretçinin tatmin edici bir tatil gerçekleştirmesini sağlamak da aynı önem derecesine sahiptir. Golf turistlerinin memnuniyetini belirleyen faktörler konusunda ve bunu ölçmenin yöntemleri hakkında çok fazla bir bilgiye sahip olmasak da golf tatilinin yapıldığı destinasyon ve otel deneyimiyle ilgili özelliklerin golf turist doyumu düzeyi üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu öne sürülmüştür (Petrick ve Backman, 2002).

Golf rekreatif amaçlı, düşük performans düzeyinde zevk amaçlı yapan bireylerin golfü profesyonel olarak meslek haline getirmiş golfçülerin oynadığı sahalarda da oynama şansını elde edebilmeleridir. Bu yaklaşım özellikle İngiltere ve İskoçya gibi sahaların daha çok halka açık olduğu, belediyeler tarafından işletilen tesislerin veya özel golf kulüplerinin düşük giriş ücret politikaları ile herkesin ulaşabileceği durumlarda geçerlidir. Turizm alanında isminden söz ettiren ülkelerde ziyaretçilere açık golf sahalarının hizmet vermesi yine bu ülkelerin bölgesel turizm çekiciliği ve ülke tanıtımını sağlayan önemli bir etkidir. Örneğin golf için iklim koşullarının elverişli olduğu kış aylarında Avrupa kıtasında bulunan Portekiz'deki Algarve bölgesi golf odaklı turist etkinliklerine ev sahipliği yapan en güzel örneklerden bir tanesidir (Videira, Correia, Alves, Ramires, Subtil ve Martins, 2006). Daha çok ilginin artması ve golf oyununun yaygınlaşması için Güney Kaliforniya ve Arizona gibi kış aylarında golf için benzer iklim koşullarının olduğu bölgelerin golf pazar tanıtımları golf oyununun daha az olduğu kuzey eyaletlerde daha çok reklamı yapılarak teşvik edilmektedir. Golf turizminin gelişimi bu alanda verimli sonuçlar alınabilecek her bölgede hoş karşılanmamaktadır (Briassoulis, 2011; Neo, 2001). Yerel halkın golf için ayrılan alanlardan mahrum kalarak dışlanması ve bölge için öneme sahip su kaynaklarının verimli kullanılması gibi çevresel etkenler bu muhalefetin sebepleri arasında sayılabilir (Hudson ve Hudson, 2014). Bu çalışma golf turizmine kavramsal bir çerçeveden bakarak geçmişten günümüze gelişim sürecini kapsamlı bir şekilde ele almakta ve golf turizmini planlama ve sürdürülebilirlik açısından sorgulamaktadır.

Kavramsal Çerçeve

Golf Turizminin Gelişim Süreci

Golf oyununun başlangıcı itibariyle birçok tartışma olsa da bu sporu kavramsallaştıranlar İskoçlar olmuştur (Campbell, 2001). Kaynaklara göre 1457 yılında golf oyununun okçuluk uygulamalarına zarar verdiği İskoç Parlamentosunda dile getirilmiştir (Brasch, 1972). Bu olumsuz duruma rağmen gerek İskoç kraliçesi Mary (ilk kadın golfçü olarak bilinir) gerekse İngiliz kraliyet aileleri bu sporu yapmaya devam etmiştir. Daha sonra açılan golf sahaları ile halk arasında da yaygınlaşmaya başlamıştır. Açılan golf kulüpleri arasında en ünlü ve önemli olanı 1754 yılında kurulan St. Andrews'de bulunan Kraliyet ve Antik Golf Kulübü (Royal and Ancient Golf Club-R&A)'dür. Bu kulüp 1897 yılından sonra golf kurallarına yön veren bir yapı haline dönüşmüş ve günümüzde halen bu sorumluluğu Avrupa, Asya bölgeleri için üstlenmeye devam etmektedir. Büyük Britanya İmparatorluğu'nun 19. yüzyılda sınırlarını genişletmesi ile golf oyunu da yaygınlaşmaya başlamıştır (Readman, 2003).

Golfün Büyük Britanya'dan sonra en çok gelişim gösterdiği ülke olan Amerika Birleşik Devletleri'nin ise bu sporla tanışması John Reid adında İskoç asıllı bir iş adamı olmuştur. İskoçya'dan ithal ettiği golf malzemeleri ile 1888 yılında New York'ta evinin yakınında yapmış olduğu 3 parkurlu bir saha ile bu süreci başlatmıştır. Bu süreçten sonra ilgi görmeye başlayan bu spor farklı sahaların ve kulüplerin açılması ile devam etmiştir. Yaklaşık 15 sene gibi bir sürede 892 saha sayısına ulaşarak Britanya'daki saha sayısını geçmiştir (Readman, 2003). Amerika Birleşik Devletleri Golf Birliği'nin (USGA) 1894'te kurulması ülkedeki ve bölgedeki gelişimi hızlandırmıştır. Bununla birlikte ABD yönetiminin kamusal golf tesislerine yatırım yapması ve özel sektöre de hareket alanı sağlaması ile yaygınlık ve ulaşılabilirlik artmıştır. Ayrıca ünlü golf turnuvaları için profesyonel turların medya aracılığı ile bilinirliğinin artması golf için kitlesel hareketliliği de beraberinde getirmiştir. Golf sahalarının gayrimenkul ve tatil köyü yatırımlarının bir parçası olması bireyleri bu alanlara çekmeye başlamıştır. Dünya çapında da benzer büyüme modelleri yaşanmıştır (Priestley ve Ashworth, 1995).

Golf kültürünün dünya genelinde yaygınlaşması ve II. Dünya Savaşı sonrası gerek ulusal gerekse de uluslararası seyahatlerin artması, golf için turizm algısının şekillenmesine sebep olmuştur. Golf sahalarının ve bu sahalarda oynanan oyun sayılarının dünya çapında yükselişe geçmesi, golf destinasyonu kavramının şekillenmesi, güçlü döviz getirisi olarak ekonomik büyümeyi teşvik etmesi golf turizmi için gerekli ürünleri ve çeşitlerinin gelişmesine sebep olmuştur. Golf turistlerinin destinasyonlara ilgisini çekmek için ülkeler ve bölgeler birçok önemli golf turizm geliştirme stratejileri oluşturmaya başlamıştır (Sheets, Roach-Humphreys, ve Johnston, 2016). Ülkelerin ilgili kurumları fiziki altyapı ve yasal düzenlemeler ile yatırımları teşvik ederek yerli ve yabancı golf turistlerini golf sahalarına çekmektedir (Priestley, 2006).

Golf ve turizm kavramlarının ilişkisi çok yakındır ve bunların birlikteliği turizm sektörü için bölge ve ülke ekonomileri için kritik öneme sahiptir (Mason ve Moretti, 2015; Song, Chen ve Chen, 2020). Ancak değişen ve dijitalleşen dünyada golf oyununa ilgi gençler arasında azalma eğilimindedir (Portugal, Do Carmo ve Correia, 2020; McGinnis, Gentry ve Haltom, 2019). Ancak, golf turizminin öne çıkmasındaki en önemli sebep turizmin mevsimselliğini ortadan kaldırmasıdır. Deniz, kum ve güneş beklentisinin yılın sadece belirli aylarında olması ve golf sporunun da daha çok kış ve serin iklimlerde ilgi görmesinden dolayı bölgesel turizme

yıl bazında büyük katkılar sağlamaktadır. Örneğin İspanya’da belirli bir sahil şeridinde bulunan 30’dan fazla golf tesisi sebebiyle bölge ‘Costa del Golf’ yani ‘Golf Sahili’ olarak bilinmektedir. Ayrıca yaz aylarında serin olan dağlık bölgelerde de golf turistlerini bölgeye çekmek için yüksek rakımlı bölgelere de golf tesisleri yapılmaktadır (Hudson ve Cross, 2007).

Türkiye’de Golf Turizminin Gelişimi

Dünya turizminde önemli bir yere sahip olan Türkiye (UNWTO, 2023), golf turizmi konusunda özellikle Antalya Belek bölgesi ile dikkat çekmektedir. Bölgeyi turizm sektörüne kazandırmak için yapılan planlamalarda öncelikli amaç Belek’e gelecek olan golf turist sayısından ziyade Türk turizm pazarına bir çeşitlilik kazandırmaktır. Bunun için golf sahalarının yapılması amaçlanmış ve ilerleyen süreçte yatırımcıların aldığı riskler daha kazanımlı sonuçlar vermiş ve bölge özellikle golf turizmi ile anılmaya başlamıştır (Lobb, 2017). Antalya Belek bölgesinde ilk olarak 1990’lı yıllarda 12 ay turizm vizyonu ile golf tesisleri planlanmaya başlanmış ve 11 farklı alan dönemin hükümeti tarafından imar ve tahsis edilmiştir. Sahil kenarlarının hemen arkasında konumlandırılan golf sahaları sakın geçen kış aylarında dünyanın diğer golf bölgelerinde olduğu gibi (Palmer, 2004) turizmin itici gücü haline gelmiştir. Böylelikle Belek, deniz-kum-güneş sürecinin yaşandığı bahar ve yaz aylarının haricinde sonbahar ve kış aylarında da golf turistlerinin talep ettiği bir bölge haline gelmiştir (Kiss, 2012). Belek Turizm Merkezi için Taşburun, Acısu, İleribaşı, İskele ve Üçkum Tepesi olarak 5 bölgeye odaklanılmıştır. İlk aşamada golf sahalarının hâli hazırdaki otellere tahsis edilmesi planlanmış ve orman dokusu korunmaya çalışılmıştır fakat daha sonra golf sahalarının içine konaklama tesisleri de eklenerek alan genişlemiştir. Türkiye’de golf turizm tesisleri için yatırımcılara verilen teşvikler ve yasal düzenlemeler ile uygulamalardaki olumsuz risklerin azaltılmaya çalışılması, Turizm Bakanlığı’nın golf turizmi için gelişim planlamaları ve faaliyetlerinin yanı sıra Türkiye Golf Federasyonu’nun 1996 yılında kurularak (TGF, 2023) golf sporunun ülke çapında geliştirmeye çalışılması golf sporu ve golf turizminin gelişmesini sağlamıştır (Çetin, 2008; Lobb, 2017; Çankaya, 2011). Türkiye’de yoğun bir şekilde Antalya başta olmak üzere İstanbul, Ankara, İzmir gibi illerde golf tesisleri bulunmaktadır. Antalya’da 20, İstanbul’da 4, Ankara’da 2, İzmir’de 1, Bodrum’da 2, Aydın Kuşadası’nda 1, Samsun’da 2 olmak üzere Türkiye sınırları içinde toplam 33 golf sahası bulunmaktadır (TGF, 2023).

Türkiye, özellikle Antalya-Belek bölgesi kaliteli golf turizm tesislerini bünyesinde bulunduran uluslararası standartlarda hizmet sunan dünyanın sayılı merkezlerinden biri konumundadır (Go Türkiye, 2023). Antalya’nın Belek bölgesi doğası, iklimi, kültürel ve tarihsel dokusu ile golf turizm tesisleri için çok büyük bir öneme sahiptir. Kış aylarında bölgenin iklimi golf oynanmasına müsaade etmesinden dolayı yıl boyu bir turizm hareketliliğine sebep olmaktadır. Ayrıca bölgede bulunan 20 golf sahası (Türkiye Golf Federasyonu, 2023) ve etrafında lüks oteller, golf turizmi için bölgeye gelen misafirlere yıl boyunca rekreatif amaçlı golf oynama imkânı vermektedir. Bu golf tesislerinin havaalanına ve konaklanacak otellere olan yakınlığı golf turistlerine zaman kazandırmakta ve kısa sürede ulaşım şansı verip daha fazla golf oyunu oynamalarını sağlamaktadır. Gerek bu sebeplerden gerekse de yüksek kalitede golf turizm hizmeti sunan Belek bölgesi 2007 yılında Meksika’da yapılan oylama ile Uluslararası Golf Tur Operatörleri Birliği (IAGTO, 2023) tarafından 2008 yılının en iyi golf destinasyonu seçilmiştir (IAGTO, 2023). Sürdürülebilir ve kazanımlı bir gelişimi hedef edinen 143 ülkeden iş dünyası, devlet kurumları ve özel sektörden 265.000’in üzerinde kurumsal ve bireysel müşterisi olan özellikle denetim, vergi ve danışmanlık hizmeti veren bir danışmanlık şirketi olan KPMG (KPMG, 2023) tarafından golf turizmi alanında Türkiye “Golfün Yükselen Yıldızı” unvanını kazanmıştır (European Tour, 2015). Turizm fuarlarından özellikle golf turizmi alanında en bilinenlerinden olan golf seyahat acentelerini, golf destinasyonlarının sektördeki ilgili işletmelerini, golf sahalarını, otelleri ve tur operatörlerini tek bir çatı altında toplamayı hedefleyen dünya çapında 1.300’e yakın sektör paydaşına hitap eden 1998 yılından beri aktif olan International Golf Travel Market (IGTM) (IGT Market, 2023) organizasyonu 2011 yılında Antalya Belek’te yapılmıştır (Travel Daily Media, 2010). Dünyanın en saygın amatör golf turnuvası olarak bilinen “World Amateur Golfers Championship” 2012 yılında Antalya Belek’te gerçekleştirilmiştir (International Golf Federation, 2012). Dünya sıralamasında en üst sıralarda yer alan tur oyuncularının katıldığı Türk Hava Yollarının sponsorluğunda gerçekleşen Turkish Airlines World Finals 2012 yılında yine bu bölgede yapılmıştır (Visit Belek, 2012). National Golf Kulübü’nün ev sahipliğinde 2012 yılında kadın golfünün en iyi oyuncularının yarıştığı Ladies European Tour’un (LPGA) önemli bir ayağı Belek bölgesinde gerçekleşmiştir (Ladies European Tour, 2012). Dünyada golf sıralamasını etkileyen en önemli turnuvalardan biri olan Turkish Airlines Open Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın himayesinde 2013 yılında dünyaca ünlü Colin Montgomerie tasarım imzasına sahip The Montgomerie Maxx Royal Golf Sahası’nda oynanmıştır (European Tour, 2013, BETUYAB, 2023).

Dünya golf turizm pazarı 2022 yılında 22,74 milyar dolar iken bu rakamın 2030 yılında 41,87 milyar dolara çıkması beklenirken bu da %7,6 yıllık bileşik büyüme oranına denk gelmektedir. Bu büyümenin uluslararası turnuva ve organizasyonların artmasının yanı sıra uygun altyapının geliştirilmesine yönelik devlet desteklerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Golf turizmi alanla ilgili farklı iş kollarının gelişmesini sağlarken ülke ekonomileri için yüksek gelir sağlayan dünya çapında turizm endüstrisinin en hızlı büyüyen sektörlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. İngiltere, Çin, ABD, İspanya, Rusya ve Almanya gibi gelişmiş ekonomiler ülkelerindeki turizmi teşvik etmek için golf sporunun potansiyelinden faydalanmaya çalışmaktadırlar. Genel manada bu potansiyelin oluşmasında golf turistlerinin konaklama, ulaşım, yeme-içme ve diğer lüks beklentileri için para harcamalarından kaynaklandığını söyleyebiliriz. Gerek gelişmiş gerekse de Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler golf yatırımlarına ve önemli turnuvalara odaklandıkça küresel golf pazarının önümüzdeki yıllarda umut verici bir büyümeye tanık olunması beklenmektedir (Research, ve Ltd, M., 2022).

Türkiye'deki toplam 33 golf sahasının 20'sine ev sahipliği yapan Belek bölgesine gelen golf turist sayısı her geçen gün artmaktadır. Son 5 yıldaki bölgeyi ziyaret eden turistlerin ülkelerine göre dağılımına bakıldığında en fazla Rusya Federasyonu, Almanya, İngiltere, Kazakistan ve Romanya'nın ilk 5 sırada olduğu görülmektedir. Örneğin 2018 – 2022 yılları arasında birinci sırada yer alan Rusya Federasyonu'ndan gelen turist sayısı 2022 yılını içine alan son 5 yılın ortalamasına göre 329,009 kişi iken bu sayının toplam sayıdaki payı % 35,6 olmuştur. Yine aynı yıllar arasında golfün en popüler olduğu ülkelerin başında gelen İngiltere'den turizm için Belek bölgesini tercih eden kişi sayısı 2018 yılında 106,892 iken bu sayı 2022 yılında 152,393'e çıkmıştır. Oransal değer %3'lük bir artışa denk gelmektedir. Toplam yabancı turistlerin genel oranları değerlendirildiğinde 2018 yılında bölgeyi tercih eden kişi sayısı 1,168,895 ile %69'luk bir orana sahipken 2022 yılında oyuncu sayısı 1,312,123 kişi ile %75'lik bir orana denk gelmektedir. Yerli golf turisti oranlarına bakılacak olursa 2018 yılı için bölgeyi ziyaret eden turist sayısı 517,268 kişi ile %31'lik bir orana sahipken bu rakamlar 2022 yılı için 444,912 kişi olmuş ve oranda da %6'lık bir düşüş görülmüştür. Yabancı turist sayısında en üst sırada bulunan Rusya Federasyonu 2018-2022 yılları arasında ülkelere göre golf oyunu sayıları dikkate alındığında 5. sırada yer aldığı görülmektedir. 2018 yılında 9,745 Rus vatandaşı golf oynarken bu oranın %2,01 olduğu görülmektedir. 2022 yılında ise iki katından fazla bir artışla 19,515 golf turistine ulaşmıştır. Golf sporunun en yaygın olarak oynandığı İngiltere'den bölgeye gelen golf turisti ile 5 yıllık periyot içinde en üst sıradadır. 2018 yılında yaklaşık 178 bin olan İngiliz golf turisti sayısı 2022 yılında 202,709'a çıkarak %5,43 oranında bir artış gözlenmiştir. 2022 ile 2018 yılları arasında oynanan golf oyun sayısında 2019'dan sonra bir azalma olmuş ve 2022 yılına doğru bir toparlanma eğilimine girmiştir. Bunun en önemli sebebi dünya genelinde gerçekleşen COVID-19 pandemi sürecinde alınan zorunlu tedbirler olmuştur. (BETUYAB, 2023).

Golf Turizmi Planlaması

Avrupa'da özellikle Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerin golf potansiyelleri dikkate alındığında kıyıya entegre golf tesislerinin gelişim süreci açısından Türkiye'de golf yatırımlarının en hızlı ilerlediği yılların 1990 ile 2009 yılları arasında olduğu görülmektedir. Golf sahalarının birbirine yakın olmasının verdiği avantaj ile dikkat çeken Belek bölgesi Türkiye'nin %7'lik turizm arzını oluşturmaktadır. Golf turizminin genel turizm içindeki yeri istenilen seviyelere gelememiştir. Bunu başarabilmek İspanya ve Portekiz'deki golf turizmi gibi daha çok uluslararası golf turistlerine öncelik vermeye, rekabet edici fiyatlandırma politikası güderek golf turizmi gelişiminin hızını artırmaya ve en önemlisi kazanımı yüksek hedefler konulan akılcı golf turizm planlamalarına bağlıdır (KPMG, 2015). Bu planlamaların ortaya konması ve uygulanması birçok paydaş aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. Çok kapsamlı gelişim stratejileri ve politikaları belirleyen, resmî mevzuatı şekillendiren ve uygulayan çeşitli düzeylerde resmi makamlar bulunmaktadır. Belediyeler, siyasi gruplar, yerel halk ve çevreciler planlama sürecini direkt etkileyen unsurlardır. Ayrıca golf saha tasarımcıları, turizm yatırımcı ve işletmecileri de süreç içinde etkin rol almaktadırlar. Sektör çalışanları ve yerel nüfusun rolleri her ne kadar sınırlı olsa da planlama sürecinde olumlu katkılar sunabilmektedir (Priestley, 2006).

Golf turizmi planlaması golf saha ve otel yapımını teşvik etmenin yanı sıra ulaşım düzenlemelerini de içine alan bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Kitle turizminin etkisi ile golf için turizm bölgelerine giden turistlerin artması destinasyonlar için sosyal ve doğa gerçeği gibi önemli konuların ele alınmasını gerektirir. Bunun için doğru planlama ve eyleme geçildikten sonra geri bildirimlerin özenle değerlendirilip gerekli hamlelerin yapılması gerekmektedir (Gomis, Lluch, Civera, Torres ve Milla, 2010). Örneğin bir saha ve oteli bölge gelişimi için önemli görülebilir ancak kesin bir eylem planı oluşturulmaz ve pilot uygulamalar yapılmaz ise olumlu gelişmeler olmayacaktır. Bunları başarmak için yapılan planların zaman dilimlerine ayrılması ve olası potansiyelleri dikkate alarak yapılması gerekmektedir. Golf turizmi planlamasında kapsamlı ve çevresindeki paydaşlar ile entegre bir yaklaşım benimsemektedir. Bölgesel kalkınmayı destekleyen

sektörlerin, tesislerin, doğal çevrenin ve bölgede yaşayan bireylerin birbiriyle ilişkisi ve bunların bir ahenk içinde çalışması gerekmektedir (Inskeep, 1991; Lickorish, 1991).

Golf turizmine yönelik geliştirilen stratejiler sadece hali hazırda bulunan mevcut sorunları çözme odaklı değil aynı zamanda gelecekteki beklentileri de karşılamalıdır. Bu stratejiler sadece politik çözüm odaklı ve teoride kalan değil hızlı ve pozitif sonuç verebilecek uygulama alanları sunacak şekilde oluşturulmalıdır. Golf turizmi sadece ekonomik bir kazanç sağlamanın yanı sıra bulunduğu destinasyon ve ülke için hizmet, tesis ve döviz bazlı girdi gibi fırsatlar sunan insan etkileşiminin olduğu bir alandır. Çok yönlü doğası tek bir açıdan değil geniş bir endüstri, çoklu bir üretim alanı ve içinde farklı operasyonel parametreleri barındıran bir sektördür. Ekonomik kazanımı çevresel ve sosyal nitelikleri geniş kapsamlı ve komplike yapısı göz önünde bulundurularak ele alınmalıdır. Golf turizminde kısa süreli planlamalar ve girişimler ile yapıcı bir golf turizm politikası oluşturulamaz (Priestley, 2006).

Turizm politikalarının şekillenmesi ülkeleri yöneten hükümetler tarafından dönemin şartlarına göre sürece aktif veya pasif katılım şeklinde olabilmektedir (Lickorish, 1991). Hükümetin aktif katılımı bölgesel kalkınmayı iyi niyetli şekilde destekleyen eylem olarak nitelendirebiliriz (Woodside, 2009). Bu doğrultuda yapıcı bir kalkınma planı belirlenir ve yasal altyapı desteklenir. Alt yapı tedariki ve hükümet olarak girişimci rol üstlenmek de aktif katılım içinde yer almaktır. Pasif katılım ise daha çok mevzuat ile bağlantılıdır. Yatırım için tedbirlerin, teşviklerin ve istihdamın sağlanması için yasal ortam hazırlamak pasif katılımı örnek teşkil etmektedir. Gerekli durumlarda eğitim gibi süreçler de dışardan desteklenerek turizm gelişimine katkı sağlar. Bu noktada planlama süreci;

- Hedeflenen projenin organize edilmesi,
- Fayda amaçlı kalkınma ve hedeflerin tespiti,
- Mevcut durumun çeşitli araştırma yöntemleri ile belirlenmesi,
- Araştırma yöntemlerinden elde edilen verilerin analiz edilip raporlandırılması,
- Eylem aşamalarının ön tespiti,
- Gelişim politikalarının ve ortaya konan planların formüle edilmesi,
- Planla ilgili proje önerileri,
- Planın uygulanması ve geri bildirimlerin sağlanarak yapıcı değişikliklerin yapılması şeklinde gerçekleşmektedir (Inskeep, 1991).

Golf Turizminde Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilir turizm terimi konusunda birden fazla tanım bulunmaktadır. Sürdürülebilir turizm rekreasyonel bir amaç için doğal kaynakların kontrollü kullanımını kapsamaktadır. Balıkçılık, tekne turları, doğa sporları gibi turizmin de çevre dostu olması beklenmektedir (Marinebio.org, 2008). Diğer sektörlerde olduğu gibi turizmde de sürdürülebilirliğin birbiriyle bağlantılı üç yönü vardır. Bunlar çevresel, sosyokültürel ve ekonomik yönlerdir. Sürdürülebilirlik kalıcılık anlamına gelmektedir. Bu noktada sürdürülebilir turizm biyolojik çeşitliliği içine aldığı gibi kaynakların etkin kullanımı, olumsuz ekolojik, sosyal ve kültürel etkilerin azaltılması ve aynı zamanda turizm bölgesinde yaşayan halkın korunmasını kapsamaktadır. Bunu başarmak için yönetimsel yapıların da dikkate alınması gerekmektedir (United Nations Environment Programme, 2006).

Sürdürülebilir turizm farklı bakış açılarını içermektedir. Bunlardan bir tanesi gelişim ve gerileme gibi turizm dinamiklerinin bölgenin ekonomisini, bölgede yaşayan bireylerin fiziksel sağlıklarını ve bölgenin çevresel yapısını etkilediği inancıdır. İkincisi; sürdürülebilirlik bölgenin ekolojik dengesine zarar vermeden doğal kaynaklardan istifade etmeyi içerir. Üçüncü olarak da turizm ile ekonomik veya çevresel kaynaklar arasında karşılıklı bağımlılıklar ortaya çıktığı düşüncesidir. Bu da sistem içindeki ilişkilerin değişkenler arasındaki uyum, karşılıklı yapıcı destek ve yıkıma karşı istikrar sağlandığını gösterir (Woodside, 2009).

Golf turizm ve rekreatif bir faaliyettir. Bunun yanı sıra turizm, konaklama, gayrimenkul gibi birçok sektör ile de ortak hareket etmektedir (Minoli, Goode ve Smith, 2015). Turizm perspektifinden baktığımızda süreç içinde başrol oynayan golf turisti tanımının sürdürülebilirlik açısından karmaşık yapısını anlamlandırmak gerekmektedir. Bu karmaşıklığın nedeni golf turisti tanımı için farklı sınıflandırmaların yapılmasından kaynaklanmaktadır (Tassiopoulos ve Haydam, 2008; Gibson vd., 2005; Kim ve Ritchie, 2012). Golf turisti golf faaliyetini yapmak için bulunduğu konumdan uzaklaşan ve seyahat eden kişi olarak ifade edilebilir. Bir diğer en doğru ve geniş sınıflandırmaya göre üç kategoriden bahsedilebilir.

1. Seyahat için öncelikli motivasyonu golf oynamak olan turistler,
2. İşi gereği ve tatil için yaptığı seyahatlerde rekreatif bir etkinlik olarak golf oynayan turistler,
3. Ulusal veya uluslararası golf turnuvalarına izleyici olarak katılan veya golfle alâkalı bölgeleri ziyaret eden turistler (Hudson vd., 2014).

Kısacası golfte aktif şekilde oynayan veya izleyici olarak pasif bir süreci yöneten golf turisti profili görülmektedir. Yine aktif golf turistlerinin de bu sporu profesyonel veya rekreatif niyetle yaptıkları konusunda da bir ayırım yapılabilir (Hudson vd., 2014).

Golf turizminin sürdürülebilirlik açısından önemi çeşitli şekillerde ifade edilebilir. Örneğin, geçen yıllar içinde seyahat eden turistler arasında golfe gösterilen ilgi ve golf için seyahat isteği artmıştır (Hutchinson, Wang ve Lai, 2010) ve golf turizm pazarının önemli segmentlerinden biri haline gelmiştir (Hudson vd., 2014). Ayrıca golf sahaları turizm bölgeleri için önemli unsurlardır (Shani, Youcheng Wang, Hutchinson ve Fujun Lai, 2010). Bu yüzden golf sahalarının olduğu turizm bölgelerine giden golf turistleri seyahatlerinde diğer turistlere göre daha yüksek harcama yapmaktadırlar (Tassiopoulos vd., 2008; Hudson vd., 2014; Correia, Barros ve Silvestre, 2007). Golf sahalarının olduğu bölgeler daha fazla turizm yatırımları çekmekte, turizm kalitesini yükseltmekte, iş imkânını arttırmakta ve rekabet gücünü arttırarak on iki ay turizm imkânı vermektedir (Hudson vd., 2014; Correia vd., 2007; Ascensión Molina Huertas, Del Campo Gomis, Bernardo López Lluch ve María Agulló Torres, 2011). Bu bilinçte olan birçok ülke ve gerekli kurumlar golfü turizm kalkınma planlarına dahil etmektedir (Boukas ve Ziakas, 2013).

Golf turizmi, misafir başına günlük harcamanın yüksek olduğu bir sektördür. Bu olumlu durumun yanı sıra aynı zamanda çevre üzerine olan etkilerinden dolayı toplumsal ve siyasi tartışmaları da beraberinde getirmektedir (López-Bonilla, Reyes-Rodríguez ve López-Bonilla, 2020; Park, Morrison, Wu ve Kong, 2018). Bu yüzden golf önemli düzeyde artan ve karmaşık bir çevresel ayak izine sahiptir (Minoli vd., 2015). Kontrolsüz kaynak kullanımı açısından değerlendirildiğinde özetle; doğal yapının saha şartlarına göre değiştirilmesi, su gibi önemli kaynakların devamlı kullanımı, gübre, böcek ilacı gibi kimyasal ürünlerin kullanımı gibi durumlar olumsuz noktalar olarak sayılabilir. Yapılan akademik çalışmaların büyük bir çoğunluğu golfün olumsuz çevresel sonuçlar doğurduğunu savunanlar ile golf sahalarının çevresel ve kentsel bağlamda biyoçeşitliliği korumak için önemli bir araç olduğunu savunanlar arasındaki çatışmayı göstermektedir (Petrosillo, Valente, Pasimeni, Aretano, Semeraro ve Zurlini, 2019). Golf sahalarının inşasının o bölgedeki konut fiyatlarını yükseltmesi gibi sosyo-ekonomik açıdan olumsuz sonuçlar doğurması golf turizmi içinde karşılaşılabılır durumlardandır (Ascensión Molina Huertas vd., 2011). Bu bir taraftan olumsuz bir durum iken bazı turistler için golf sahalarının etrafındaki yerleşimlere herkesin ulaşamaması ve maliyetlerin yüksek olması sakinlik için seçici bir unsur olabilir (Hudson vd., 2014; Briassoulis, 2010). Golf turizminin gelişimi farklı bakış açılarına ve beklentilerden kaynaklı çatışmalara sebep olmuştur (Markwick, 2000) ve daha çok aşırı turist ve oyuncu yoğunluğuna bağlı kişi sayısının bölgeye seyahatinden dolayı bölge sakinlerinin muhalif girişimleri de görülmektedir (Briassoulis, 2010; Briassoulis, 2011).

Golfün uygulanması ve sürdürülebilirlik karşılıklı bir uyum içinde olması gereken unsurlardır. Ekolojik gerçeklik golfün merkezinde yer almaktadır (Han, 2014). Bu yüzden inşa edilecek golf sahalarının projeleri, inşası ve hizmet sektöründe işletmeye açılması sürdürülebilirlik parametreleri ile denetlenmelidir. Bu yüzden büyük yatırım ve zaman gerektirdiği için gelecek vizyonunun çok iyi belirlenmesi gerekir. Ayrıcı bir golf sahasının yapılması kullanılacak olan arazinin çevresel değerlerini daha iyi konuma getirmelidir (Marín, 2004). Çevresel hassasiyet golf sahalarının genellikle “yeşil altyapı” olarak görülmesinin gerekli olduğunu göstermektedir (Petrosillo vd., 2019). Golf turizmi içinde sektöre yön veren ve golf sporunu yapan bireylerin sağlam bir ekolojik farkındalık düzeyinde olması gerekmektedir. Son yıllarda daha çok golf turizmine odaklanmış çalışmalar ile karşılaşılmıştır (Mason vd., 2015). Golf turizmi ile sürdürülebilirliğin yakın ilişkisi üzerine çalışmalar artmaya başlamıştır (López-Bonilla vd., 2020).

Hardin, kaynakların ortak bir havuz olarak herkese açık olmasının gerekliliğini ve bu kaynakların elde edilmesi konusunda meşru menfaatlerin olduğunu savunmuştur (Hardin, 1968) ve turizm alanında çalışmalar yapan birçok araştırmacı da bu yaklaşımı ufuk açıcı olarak nitelendirmiş ve golf turizminin gelişiminin yönetimi için uygun olacağını vurgulamışlardır (Briassoulis, 2010; Marwick, 2000). Turizm alanındaki ortak kaynak havuzu yaklaşımının kapsamlı bir şekilde akademik düzeyde ele alınmadığı dile getirilmiştir (Briassoulis, 2010).

Turizmin bileşenlerinin ortak davranışlarını ve bölgenin sahip olduğu kaynakların sağlıklı kullanılması için yönetim sistemlerine ihtiyaç bulunmaktadır. Bu sistem yerel veya bölgeye dışardan gelen kaynak sahiplerinin ve bunları kullanan bireylerin haklarını korur, görev tanımlarını yapar, güvenliğin ve verimin artması için

gerekli otoriteyi oluşturur (Healey, 1997; Briassoulis, 2010). Turizme yön veren eleştirilenler turizmin çoğu zaman doğal çevreye ve kültürel mirasa zarar verirken bu sektörden elde edilen kârın büyük bir kısmının yabancı yatırımcılara ve tur acentelerine aktığını ve bu yüzden bölgenin gelirine katkıda bulunmadığını ifade etmektedirler. Ayrıca bölgedeki kaynakların yanlış kullanımı neticesinde yerel nüfusa, yaşam tarzına ve sosyal yapıya zarar verdiğini vurgulamaktadırlar (World Wildlife Fund, 2008). Turizm bölgesinde yapılacak olan golf tesislerinin fayda ve zararlarını bölgenin hali hazırdaki potansiyelini dikkate alarak değerlendirirken çevresel etkilerin göz önünde bulundurulmasının gerekliliği ifade edilmektedir (Videira vd., 2006). Bu noktada çevresel potansiyel ve kalitenin sürdürülebilir bir turizm anlayışının tetikleyici bir gücü olduğu söylenebilir. Ayrıca talep artışının getirdiği doğal kaynakların üzerinde oluşan baskılar turizm sürecinin ortaya koyduğu etkileri dengelemek için gerekli yapıcı yaklaşımlar ile sağlanabilir. Golf turizm sektörünün son yıllardaki gelişimi rekabetçi ve sürdürülebilir turizm için potansiyelini ve pozisyonunu güçlendirmektedir. Diğer taraftan golf sahaları önemli çevresel etkilere sebep olduğu için etkili ve kontrollü bir yönetim anlayışı gerektirmektedir (Videira vd., 2006).

Golf turizmi ve sağlıklı yaşam kalitesi arasında tercihli bir stratejiyi benimsemek yerine herkes için golf uygulamasına ulaşımı sağlayan bütünleştirici ve sürece hızı entegre olunabilen stratejilere ihtiyaç vardır. Kişisel bilgi sistemleri ve ortak oluşturulan bakış açıları için gerekli sistem dinamikleri için ihtiyaç duyulacak araçları (Serman, 2000) gerek golf turizmin savunucuları gerekse de karşı çıkanları ortak bir paydada buluşturmayı ve ortak hedefler doğrultusunda hareket etmeyi savunmaktadır. Kişisel bilgi sistemlerinin sağladığı fayda daha anlaşılır hale gelmez ve sistem dinamik araçları faydalı bir şekilde kullanılmaz ise golf turizmine olan olumsuz bakış açısı artacak ve tepkiler ortaya çıkacaktır. Bu alanda sürdürülebilir golf turizmi, fiziksel çevre ve toplu alan yaşam kalitesini ortaya koymak için sistem düşüncesi için gerekli önermeleri ve araçları ele alan çalışmalar mevcuttur (Woodside, 2009).

Sistem dinamiği düşüncesi ve araçlarının faydasını anlamlandırmadan golf turizmine yapılan saldırılar ve golf saha gelişiminin yavaşlaması gibi olumsuz süreçler muhtemelen artmaya devam edecektir (Briassoulis, 2010). Örneğin; tatlı su kullanımının ciddi bir risk altında bulunduğu kuzey Akdeniz kıyı şeridindeki golf sahalarına olan ilgi olumsuz bir algı oluşturmaktaydı. Akdeniz kıyı şeridinde inşa edilen yaklaşık 200'ün üzerindeki sahanın her birinin on binlerce kişinin tükettiği temiz ve içilebilir su kaynaklarının tüketimine eşit olduğu hesaplanmıştır. Bu süreç bilinmesine rağmen İspanya'nın güneydoğusuna yaklaşık 90, Kıbrıs'ta 8 ve Yunanistan'da da 40 golf sahası ve tesisi inşa edilmesi planlanmaktaydı. Dünya çapında 50 milyonun üzerinde kişi golf sporunu icra etmekte ve her yıl Paris büyüklüğünde bir alan golf sahaları için yatırım alanı haline getirilmektedir. Dünya çapındaki 25.000 civarındaki golf sahaları büyük bir alanı kaplamakta ve bu sahaların büyük oranda su tüketimine sebep olmaktadır (People ve the Planet, 2009).

Filipinler'de gerçekleştirilen bir araştırmaya göre bir golf oyun sahası için ayda ortalama 94,6 milyon litre su tüketimi gerçekleştirdiği ve bu miktarın 20 bin odalı 4 yıldızlı bir otelin genel ihtiyacı veya 650 dönümlük bir tarım arazisinin sulama ihtiyacına denk geldiği bulunmuştur (Tulod-Peteros, 1999). Turizm ve golf komplekslerinin yeşil alan bakımında kullanılan tarım ilaçları ve gübreler tesis yakınından geçen nehirlerle ve doğal yaşama zarar verebilir. Bu zararların daha az su ihtiyacı ve kimyasal ilaç kullanımını gerektiren çimler kullanarak ve geri dönüştürülebilir su alternatifleri üreterek aza indirebileceği düşünülmektedir. Kosta Riko bölgesinde bulunan Four Seasons Resort bünyesindeki golf tesisi %50 okyanus suyuyla karıştırılıp kullanılan sulama yöntemi ile bu duruma uygun çimleri kullanarak içilebilir su tüketimini aza indirmekte ve böylece bölgede yaşayan bireyler için içilebilir su miktarına katkı sağlamaktadır (Miranda, 2005).

Golfle ilgili yapılan çalışmaların büyük bir kısmı rekreatif amaçlı gerçekleştirilen bu sporun iki yönüne odaklanmıştır. Bunlardan bir tanesi olumsuz çevresel etkenler iken bir diğeri de alanla ilgili gelişmelerin istenmeyen doğasıdır (Tapias ve Salgot, 2006; Aramburu ve Escibano R. 1993). Golf aktivitesinin gerçekleştirildiği tesislerin kullanımı, düzenli bakımları ve standartlarının daha iyi hâle getirilmesinin çevreye olan etkisi her zaman eleştiri konusu olmuş ve bu durum dünyanın her yerini kapsayacak şekilde ele alınmaya çalışılmıştır (Wheeler ve Nauright, 2006; Sanderson, 2006). Daha önce de belirtildiği gibi golf tesisleri geniş alanlar ve yüksek miktarda su tüketimi gerektirir. Sahalar aynı zamanda yoğun bir şekilde kendi doğal yapısının dışında fiziksel değişikliğe ve çevre düzenlemesine maruz kalırlar. Bu süre zarfında bölgenin doğal bitki türlerinin dışında farklı bitki türlerinin ekimi ve bunların uzun ömürlü kullanımı için kimyasal ve tarım ilaçları uygulamaları gerçekleştirilir (Priestley, 2006). Bu gerçeklikler ışığında ortaya çıkan durumu değerlendirdiğimizde sürecin doğal olmaktan uzak kaldığı, hatırı sayılır düzeyde insan gücü, maddi güç ve kimyasal yaklaşımlar olmadan sürdürülebilir olmadığı söylenebilir (Tapias vd., 2006). Golf tesis yatırımlarının yapıldığı bölge halkı ve çevreciler tarafından bu durumlar olumsuz ve tepkiyle karşılanırken sürdürülebilir gelişim ve kalkınma bağlamında sürecin devam ettirilebilir olmadığı ifade edilmektedir (Neo, 2001; Videra

vd., 2006). Bir diğer dikkat çekici araştırma konusu golf tesislerinin etrafındaki konut ve emlak durumu ile ilişkilendirilen golfle alakalı turizm gelişiminin kendine özgü doğasıdır. Bu durum bölgedeki halkın dışlanmışlık ve yaşam kalitelerinin azalması hissini ortaya çıkarmaktadır (Hodges ve Haydu 2004; Marwick, 2000). Bu noktada golf sporu turizm gelişim ve ilerlemesi için kullanılan diğer spor branşlarına benzemektedir (Gammon ve Robertson, 2003; Higham, 1999). Çünkü böyle bir durumda dengeli turizm gelişimi, bölge halkı tarafından kabul görme ve devamlı kazanımlı ekonomik fayda açısından daimi başarılı değildir. Ulusal ve uluslararası golf turnuvalarını kullanarak uzun süreli yerel halk katılımını ve turizm gelişimini sağlamanın zorlukları da araştırma konusu olmuştur (Misener ve Mason, 2006).

Yöntem

Bu çalışmanın amacı kapsamlı bir literatür taraması bakış açısı ile golf turizmi, planlaması ve sürdürülebilirlik konularında yapılmış araştırmaların hâli hazırdaki durumunu incelemektir. Bu alanlarda yapılmış çalışmalar sonucunda ortaya çıkan fikirler sentez edilerek çalışmaya yön vermiştir. Kapsamlı bir literatür taraması belirlenen alanlarda yapılmış ayrıntılı çalışmaları ortaya koyan, bunları ilişkilendiren ve anlamlı önermeler yapılmasını sağlayan bir yaklaşımdır (Paul, Lim, O’Cass, Hao ve Bresciani, 2021, Fisch ve Block, 2018). Çalışmanın yapılması için planlama, anahtar kelimeler yolu ile kaynaklara ulaşım, kaynakların incelenmesi ve literatürün metne dönüştürülmesi aşamaları takip edilmiştir. Planlama aşamasında çalışmanın özünü oluşturan hangi kavram ve bilgilerin araştırılacağı tespit edilmiştir. Bu aşamada ayrıca temel başlıklar, ana fikirler ve anahtar kelimeler belirlenmiştir. Planlamanın kapsamlı ve düzenli olmasının çalışmanın kalitesini arttıracığı ve ihtiyaç duyulacak bilgilere ulaşımı kolaylaştıracağı düşünülerek hareket edilmiştir. Anahtar kelimeler yolu ile kaynaklara ulaşım aşamasında 2023 yılı sonu itibari ile TR Dizin veritabanı ve Google Scholar üzerinden “golf turizmi”, “golf turizm planlanması”, ve “golf turizminde sürdürülebilirlik” kelimeleri taranmıştır. Tarama sırasında geriye doğru biz zaman sınırı getirilmemiştir. Kaynakların incelenmesi ve literatürün metne dönüştürülmesi aşamasında ise çalışma için gerekli olan bilgiler anahtar kelimeler yolu ile ulaşılan çalışmalardan ayıklanarak öncelenmiştir. Ulaşılan çalışmaların başlık ve özet bölümleri üzerinden yüzeysel bir inceleme taraması ile çalışmaların hedef çalışma için yararlı olup olmadığı tespit edilmiştir. Konu başlıklarına göre ayrılan çalışmalar amaç, yöntem, bulgu, sonuç ve öneriler çerçevesinde ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmiş ve kaydedilmiştir. Kaydedilen çalışmalar teker teker incelenmiş ve planlama aşamasında bulunması öngörülen bilgilerin bu kaynaklarda olup olmadığı araştırılmıştır. Böylelikle bir literatür dokümanı oluşturulmuştur. Bu dokümanlar yazım aşamasında kullanılmak üzere tasnif edilmiştir. Çalışma için gerekli olduğuna inanılan kaynaklar incelenirken güvenilirlik ve yeterlilikleri kontrol edilmiştir. Bu aşamadan sonra metin aşamasına geçilmiştir. Konu ile ilgili farklı dokümanlardan toplanan bilgiler planlanan temel başlıklar ve ana fikirler altına yerleştirilerek farklı örnek ve verilerle desteklenmiş ve metin haline getirilmiştir. Bu araştırmanın konusu ve kapsamı nedeniyle etik kurul raporuna ihtiyaç bulunmamaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Golf turizminin etkin olarak gerçekleştirildiği ülkelerin ekonomik büyümelerine olan etkisi oldukça fazladır. Golfün turizm içinde önemli bir yeri olduğunu dikkate alırsak turizmin çeşitliliğine ve ekonomiye büyük katkı sağlayacaktır (Van Rheenen vd., 2017). Golf turistleri geçirdikleri tatil süresince golfü rekreatif ve kültür gezileri ile daha eğlenceli hale getirmeleri temel gayeleri olmaya devam edecektir. Golfün rekreatif olarak profesyonel oyunculara göre daha düşük bir performansta ünlü golçülerin oynadığı sahalarda oynaması turizm etkinliğinin farklı bir formunu tatilcilere yaşatmaktadır. Böylelikle golf turizminin çekiciliği ve turizme katkı düzeyi artmaktadır.

Golf turizmi turizmin tüm yıla yayılması hedeflerine en çok katkı sunması sebebiyle farklı coğrafyalarda yöneticiler tarafından önemli bir gelişim yatırımı olarak görülmektedir (Hudson vd., 2007). Golf turizm planlamasının büyük önem arz ettiği bu sürece birçok paydaş katkı sunmaktadır. Sahip olunan yönetim içinde çeşitli politikalar ve stratejiler geliştirecek yetenekli yöneticilere ihtiyaç vardır (Lickorish, 1991; Woodside, 2009). Yerel ve genel kademe yöneticileri süreç içinde karar verici fonksiyonlarını etkin ve kazanımlı bir şekilde devam ettirmelilerdir. Yerel nüfus ne kadar en son planda tutulmaya çalışılsa da kesinlikle dikkate alınması gereken grupların başında gelmelidir (Priestley, 2006). Herkesin içinde olduğu eylem planlarının kazanımları daima pozitif sonuçlanacaktır.

Sürdürülebilir turizm gerçekleştirildiği bölgenin kaynaklarını kontrollü kullanmayı gerektirmekte ve çevre dostu bir perspektifte yapılmalıdır (Marinebio.org, 2008). Çevresel, sosyokültürel ve ekonomik yönler sürdürülebilirlik sürecinde birbiriyle yakın ilişkide olmalıdır. Bu yüzden sürdürülebilir turizm biyolojik farklılıkları kapsayarak doğal kaynakların verimli tüketilmesi, olumsuz etkilerin azaltılması ve yerel halkın

yaşam kalitesini korunması ve geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu da ancak yönetsel güçlerin koordineli, kazanımlı ve disiplinli çalışmaları ile gerçekleştirilebilir (United Nations Environment Programme, 2006).

Kaynakça

- Akın, A. (2015). Spor turizminin etkileri üzerine bir alan araştırması. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 3(2), 20-30.
- Aramburu, M. ve Escribano, R. (1993). Golf: A conflicting recreational activity in the Madrid autonomous area (Spain). *Landscape and Urban Planning*, 23(3-4), 209-220.
- Ascensión Molina Huertas, M., Del Campo Gomis, F. J., Bernardo López Lluch, D. ve María Agulló Torres, A. (2011). Analysis of the opinion about economic and social impacts of golf courses in a tourist destination. *World Journal of Entrepreneurship, Management and Sustainable Development*, 6(1/2), 103-117.
- Boukas, N. ve Ziakas, V. (2013). Exploring perceptions for Cyprus as a sustainable golf destination: Motivational and attitudinal orientations of golf tourists. *International Journal of Sport Management and Marketing*, 14(1/2/3/4), 39.
- Brasch, R. (1972). *How did sports begin? A look into the origins of man at play by R. Brasch*. London: Longman.
- Briassoulis, H. (2010). Sorry golfers, this is not your spot!: Exploring public opposition to golf development. *Journal of Sport and Social Issues*, 34(3), 288-311.
- Briassoulis, H. (2011). Opposition to golf-related tourism development: An interpretivist analysis of an online petition. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(6), 673-693.
- Brown, C. ve Feito, Y. (2020). Travel motives and golf tourists: An exploratory study. *Journal of Tourism Insights*, 10(1), 3.
- Campbell, M. (2001). *The new encyclopedia of golf*. New York: Dorling Kindersley.
- Choi, K. H., Kim, M. ve Leopkey, B. (2019). Prospective tourists' risk perceptions and intentions to travel to a mega-sporting event host country with apparent risk. *Journal of Sport & Tourism*, 23(2-3), 97-114.
- Correia, A., Barros, C. P. ve Silvestre, A. L. (2007). Golf tourism repeat choice behaviour in the Algarve: A mixed logit approach. *Tourism Economics*, 13(1), 111-127.
- Çankaya, A. (2011). *Halkla ilişkiler ve spor otellerinin bir pazarlama stratejisi olarak kullandığı golf sporunun halkla ilişkiler açısından yeri ve önemi*. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Çetin, G. (2008). *Dünya'da golf turizminin önemi ve Türkiye'de golf turizm potansiyelinin değerlendirilmesi*. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Farrally, M., Cochran, A., Crews, D., Hurdzan, M., Price, R., Snow, J. ve Thomas, P. (2003). Golf science research at the beginning of the twenty-first century. *Journal of Sports Sciences*, 21(9), 753-765.
- Fisch, C. ve Block, J. (2018). Six tips for your (systematic) literature review in business and management research. *Management Review Quarterly*, 68, 103-106.
- Gammon, S. ve Robinson, T. (2003). Sport and tourism: A conceptual framework. *Journal of Sport & Tourism*, 8(1), 21-26.
- Getz, D. ve Andersson, T. (2020). Testing the event travel career trajectory in multiple participation sports. *Journal of Sport & Tourism*, 24(3), 155-176.
- Gibson, H. (2017). Sport tourism and theory and other developments: Some reflections. *Journal of Sport & Tourism*, 21(2), 153-158.
- Gibson, H. J. ve Pennington-Gray, L. (2005). Insights from role theory: Understanding golf tourism. *European Sport Management Quarterly*, 5(4), 443-468.

- Gomis, F. J. D. C., Lluch, D. B. L., Civera, J. M. S., Torres, A. M. A. ve Milla, J. L. (2010). Environmental considerations for feasibility of new golf course development in Alicante province (Spain). *Journal of Food, Agriculture & Environment*, 8(2), 1174-1179.
- Han, H. (2014). The norm activation model and theory-broadening: individuals' decision-making on environmentally-responsible convention attendance. *Journal of Environmental Psychology*, 40, 462-471.
- Hardin, G. (1968). *The tragedy of the commons*, Science, 162(3859), 1243-1248.
- Healey, P. (1997). *Collaborative Planning: Shaping Places in Fragmented Societies*. London, England: Macmillan Press Ltd.
- Hennessey, S. M., Macdonald, R. ve Maceachern, M. (2008). A Framework for understanding golfing visitors to a destination. *Journal of Sport & Tourism*, 13(1), 5-35.
- Higham, J. (1999). Commentary - Sport as an avenue of tourism development: An analysis of the positive and negative impacts of sport tourism. *Current Issues in Tourism*, 2(1), 82-90.
- Higham, J. (2005). Sport tourism destinations: Issues, opportunities and analysis. *Sport Tourism Destinations*, 1-14.
- Hinch, T. D. ve Higham, J. E. (2001). Sport tourism: A framework for research. *International Journal of Tourism Research*, 3(1), 45-58.
- Hodges, A. W. ve Haydu, J. J. (2004). Golf, tourism and amenity-based development in Florida. *Journal of American Academy of Business*, 4(1), 481-488.
- Holt, R. (1998). Golf and the English suburb: Class and gender in a London club, C.1890-C.1960. *The Sports Historian*, 18(1), 76-89.
- Hudson, S. (2012). *Sport and adventure tourism*. Routledge.
- Hudson, S. ve Cross, P. (2007). *Winter sports destinations: Dealing with seasonality*. Sport Tourism Destinations, 188.
- Hudson, S. ve Hudson, L. (2014). *Golf tourism*. Goodfellow Publishers Ltd.
- Humphreys, C. (2014). Understanding how sporting characteristics and behaviours influence destination selection: A grounded theory study of golf tourism. *Journal of Sport & Tourism*, 19(1), 29-54.
- Hutchinson, J., Wang, Y. ve Lai, F. (2010). The impact of satisfaction judgment on behavioral intentions: An investigation of golf travelers. *Journal of Vacation Marketing*, 16(1), 45-59.
- Inskip, E. (1991). *Tourism planning: An integrated and sustainable development approach*. Tavistock Publications.
- Kaplanidou, K., Fleshman, S. F. ve Cho, I. (2023). Sport event travel intentions during times of crisis: The role of life goals, risk and emotions. *Journal of Sport & Tourism*, 27(2), 123-137.
- Kim, J. H. ve Ritchie, B. W. (2012). Motivation-based typology: An empirical study of golf tourists. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 36(2), 251-280.
- Kimmm, J. (2010). Golf travel and definitions. *Journal of Tourism*, 11(2).
- Kiss, R. (2012). Golf and sports tourism in the Belek region. *Journal of Tourism Challenges and Trends*, 5(1), 21-40.
- Lickorish, L. J. (1991). *Developing tourism destinations: Policies and perspectives*. Longman, Harlow.
- Lim, C. C. ve Patterson, I. (2008). Sport tourism on the islands: The impact of an international mega golf event. *Journal of Sport & Tourism*, 13(2), 115-133.
- López-Bonilla, L. M., Reyes-Rodríguez, M. D. ve López-Bonilla, J. M. (2020). Golf tourism and sustainability: Content analysis and directions for future research. *Sustainability*, 12(9), 3616.
- Mason, M. C. ve Moretti, A. (2015). Antecedents and moderators of golf tourists' behavioral intentions. *EuroMed Journal of Business*, 10(3), 338-359.

- Marín, C. E. (2004). Campos de golf y medio ambiente. Una interacción necesaria. *Cuadernos de Turismo*, (14), 67-112.
- Markwick, M. C. (2000). Golf tourism development, stakeholders, differing discourses and alternative agendas: The case of Malta. *Tourism Management*, 21(5), 515-524.
- McGinnis, L. P., Gentry, J. W. ve Haltom, T. M. (2019). Gender, millennials, and leisure constraints: Exploring golf's participation decline. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, 13(1), 59-76.
- Minoli, D. M., Goode, M. M. ve Smith, M. T. (2015). Are eco labels profitably employed in sustainable tourism? A case study on Audubon certified golf resorts. *Tourism Management Perspectives*, 16, 207-216.
- Miranda, Carolina A. (2005). Eco-luxury. *Time*, October, A22.
- Misener, L. ve Mason, D. S. (2006). Developing local citizenship through sporting events: Balancing community involvement and tourism development. *Current Issues in Tourism*, 9(4-5), 384-398.
- Neo, H. (2001). Sustaining the unsustainable? Golf in urban Singapore. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 8(3), 191-202.
- Norman, A. ve Cusack, C. M. (2017). *The religion in Olympic tourism. Tourism at the Olympic Games*. (pp. 36-48), Routledge.
- Palmer, C. (2004). Consequences of golf tourism. *Sport tourism: Interrelationships, Impacts and Issues*, 14, 117.
- Park, J., Morrison, A., Wu, B. ve Kong, Y. (2018). Korean golf tourism in China: Place, perception and narratives. *Sustainability*, 10(4), 1055.
- Paul, J., Lim, W. M., O'Cass, A., Hao, A. W. ve Bresciani, S. (2021). Scientific procedures and rationales for systematic literature reviews (SPAR-4-SLR). *International Journal of Consumer Studies*, 45(4), 1-16.
- Petrick, J. F. ve Backman, S. J. (2002). An Examination of the determinants of golf travelers' satisfaction. *Journal of Travel Research*, 40(3), 252-258.
- Petrosillo, I., Valente, D., Pasimeni, M. R., Aretano, R., Semeraro, T. ve Zurlini, G. (2019). Can a golf course support biodiversity and ecosystem services? The landscape context matter. *Landscape Ecology*, 34(10), 2213-2228.
- Portugal, M. N., Do Carmo, M. ve Correia, A. (2020). Why do the young generations not play golf? *Tourism Analysis*, 25(2), 309-318.
- Priestley, G. K. ve Ashworth, G. J. (1995). Sports tourism: The case of golf tourism and spatial transformations. *Implications for Policy and Planning*, 205-23.
- Priestley, G. K. (2006). Planning implications of golf tourism. *Tourism and Hospitality Research*, 6(3), 170-178.
- Readman, M. (2003). *Golf tourism In.:* Hudson S.(Ed.): Sport and Adventure Tourism.
- Research, ve Ltd, M. (2022). Golf tourism market size, share & trends analysis report by application (Domestic, international), by region (Asia Pacific, North America, Europe), and segment forecasts, 2022-2030. *Market Research*. November, 2022.
- Salgot, M. ve Tapias, J. C. (2006). Golf courses: Environmental impacts. *Tourism and Hospitality Research*, 6(3), 218-226.
- Sanderson, F. (2006). *Golf course conservation: The application and effectiveness of environmental policies*, B.A. thesis, Strathclyde University, Glasgow.
- Shani, A., Youcheng Wang, Hutchinson, J. ve Fujun Lai. (2010). Applying expenditure-based segmentation on special-interest tourists: The case of golf travelers. *Journal of Travel Research*, 49(3), 337-350.
- Sheets, B. H., Roach-Humphreys, J. ve Johnston, T. (2016). Turnaround strategy: Overview of the business and marketing challenges facing the golf industry and initiatives to reinvigorate the game. *Business Education Innovation Journal*, 8(2).

- Song, H., Chen, J. M. ve Chen, Y. (2020). Mediating and moderating effects in golf tourism: Evidence from Hainan Island. *Tourism Economics*, 27(3), 510-526.
- Standeven, J. ve Knop, P. D. (1999). *Sport tourism*. Human Kinetics Publishers.
- Sterman, J.D., (2000). *Business dynamics: Systems thinking and modeling for a complex world*. Irwin McGraw-Hill. Jeffrey J. Shelstad.
- Tapias, J. C. ve Salgot, M. (2006). Management of soil-water resources in golf courses. *Tourism and Hospitality Research*, 6(3), 197-203.
- Tassiopoulos, D. ve Haydam, N. (2008). Golf tourists in South Africa: A Demand-side study of a niche market in sports tourism. *Tourism Management*, 29(5), 870-882.
- Tulod-Peteros, C., (1999). Golf courses: Are they on a par with human rights? (Vol. 1). *Philippine Human Rights Information Center*.
- UNWTO. (2023). World tourism barometer. *World Tourism Organisation*, Volume 21, Issue 1.
- Van Rheenen, D., Cernaianu, S. ve Sobry, C. (2017). Defining sport tourism: A content analysis of an evolving epistemology. *Journal of Sport & Tourism*, 21(2), 75-93.
- Videira, N., Correia, A., Alves, I., Ramires, C., Subtil, R. ve Martins, V. (2006). Environmental and economic tools to support sustainable golf tourism: The Algarve experience, Portugal. *Tourism and Hospitality Research*, 6(3), 204-217.
- Yu, C. (2010). Factors that influence international fans' intention to travel to the United States for sport tourism. *Journal of Sport & Tourism*, 15(2), 111-137.
- Weed, M. ve Bull, C. (2012). *Sports tourism: Participants, policy and providers*. Routledge.
- Wheeler, K. ve Nauright, J. (2006). A Global perspective on the environmental impact of golf. *Sport in Society*, 9(3), 427-443.
- Woodside, A. G. (2009). Applying systems thinking to sustainable golf tourism. *Journal of travel research*, 48(2), 205-215.

İnternet kaynakları

- BETUYAB. (2023). *4 mevsim golf, 4 mevsim Belek*. Erişim tarihi: 22.10.2023, <http://www.betuyab.com.tr/tr/hotels/golf>.
- Belek Turizm Yatırımcıları Ortak Girişimi. (2023). *BETUYAB - Belek tourism investors joint venture*. Erişim tarihi: 02.08.2023, <https://www.betuyab.com.tr/>.
- European Tour. (2013). *Turkish Airlines Open by the Ministry of Culture and Tourism*. Erişim tarihi: 12.09.2023, <https://www.europeantour.com/dpworld-tour/turkish-airlines-open-by-the-ministry-of-culture-and-tourism-2013/leaderboard>.
- European Tour. (2015). *KPMG report reveals Turkey as rising star of golf destinations*. Erişim tarihi: 01.08.2023, <https://www.europeantour.com/dpworld-tour/news/articles/detail/kpmg-report-reveals-turkey-as-rising-star-of-golf-destinations/>.
- Go Türkiye. (2018). *Antalya Belek golf*. Erişim tarihi: 28.10.2023, <https://golf.goturkiye.com/tr/antalya-belek>.
- Golf Impact Report. (2023). *Economic and quality of life*, American Golf Industry Coalition. Erişim tarihi: 05.10.2023, https://www.ngf.org/wp-content/uploads/2023/05/AGIC_Economic-Impact-Report-2023.pdf.
- IAGTO. (2023). *IAGTO.com*. Erişim tarihi: 08.10.2023, <https://www.iagto.com/about>.
- IAGTO. (2023). *IAGTO.com*. Erişim tarihi: 08.10.2023, <https://www.iagto.com/awards/2008>.
- IGT Market. (2023). *About IGTMarket*. Erişim tarihi: 08.10.2023, <https://www.igtmarket.com/en-gb/about.html>.
- International Golf Federation. (2012). *World Amateur Team Championship*. Erişim tarihi: 08.10.2023, <https://www.igfgolf.org/watc-2012-turkey>.
- KPMG. (2023). *Who we are?* Erişim tarihi: 08.10.2023, <https://kpmg.com/xx/en/home/about/who-we-are.html>.

- KPMG. (2015). *Golf Resorts in the European Mediterranean region*. Erişim tarihi: 08.10.2023, <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/pdf/2015/04/golf-resorts-european-mediterranean-region.pdf>.
- Ladies European Tour. (2012). *LPGA*. Erişim tarihi: 08.10.2023, <https://ladieseuropeantour.com/blog/let-unveils-healthy-schedule-for-2012/>.
- Lobb, T. (2017). *Creating golf destinations – Case study: Belek, Turkey, SAGCA*. Erişim tarihi: 07.10.2023, <http://www.lobbandpartners.com/news/2017/11/creating-golf-destinations-case-study-belek-turkey-article-by-tim-lobb-for-sagca-golf-architecture-magazine-nov-17/>.
- Marinebio.org. (2008). *Sustainable tourism*. Erişim tarihi: 04.11.2023, <http://marinebio.org/Oceans/Conservation/sustainabletourism.asp>.
- Olympic News. (2016). *Golf poised to make long-awaited return*. *Olympics.com*. Erişim tarihi: 08.08.2023, <https://olympics.com/en/news/golf-poised-to-make-long-awaited-return>.
- Travel Daily Media. (2010). *Turkish city Belek to host international golf travel market 2011*. Erişim tarihi : 10.10.2023, <https://www.traveldailymedia.com/turkish-city-belek-to-host-international-golf-travel-market-2011/>.
- Türkiye Golf Federasyonu. (2023). *Antalya Belek ulusal golf sahaları*. Erişim tarihi: 29.10.2023, https://scoring-tr.datagolf.pt/scripts/all_courses.asp?club=ALL&ack=6V35FTY88F.
- Türkiye Golf Federasyonu. (2023). *Türkiye Golf Federasyonu*. Erişim tarihi: 17.10.2023, <https://www.tgf.org.tr/page.php?id=7>.
- United Nations Environment Programme. (2006). *Tourism home*. Erişim tarihi: 08.08.2023, <https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/7476/UNEP%202006%20Annual%20Report-2007755.pdf>.
- Visit Belek. (2012). *Turkish Airlines World Finals*. Erişim tarihi: 17.10.2023, <https://www.visitbelek.com/tr/about-belek/news/turkish-airlines-world-finals/8>.